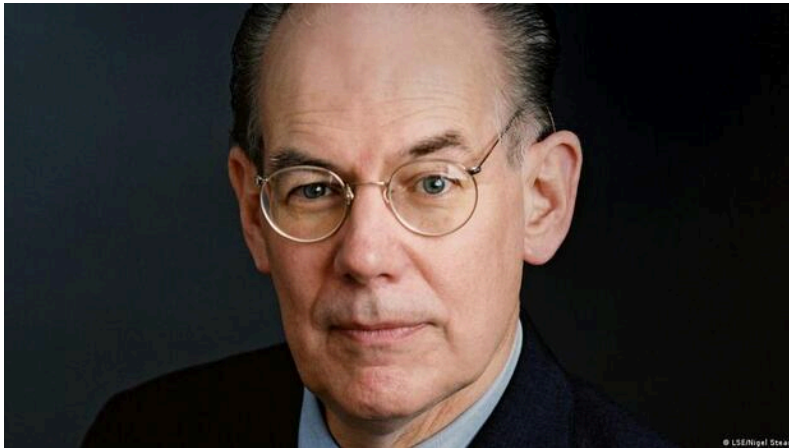

John Mearsheimer: Mỹ can dự với Trung Quốc là một ‘sai lầm chiến lược’

Nguồn: Masahiro Okoshi (phỏng vấn), [U.S. engagement with China a ‘strategic blunder’: Mearsheimer](#), Nikkei Asia, 21/02/2022.

Biên dịch: Nguyễn Thị Kim Phụng

Chuyến thăm của Nixon cách đây 50 năm là hợp lý, nhưng chính sách sau này của Mỹ thì không, vị học giả nói.

Mỹ đã “dại dột” theo đuổi chính sách can dự với Bắc Kinh sau khi Chiến tranh Lạnh kết thúc – trả lời phỏng vấn của Nikkei – giáo sư John Mearsheimer của Đại học Chicago cho rằng chính sách sai lầm này đã góp phần mở đường cho sự trỗi dậy về kinh tế và quân sự của Trung Quốc.

Được biết đến là một nhà hiện thực về lý thuyết quan hệ quốc tế, Mearsheimer đã khẳng định trong cuốn sách năm 2001 của mình, Bi kịch của Chính trị Cường quyền (The Tragedy of Great Power Politics), rằng cách tiếp cận can dự của Mỹ sẽ thất bại, khi một Trung Quốc mạnh hơn về kinh tế bắt đầu tìm kiếm bá quyền khu vực.

Theo quan điểm của ông, việc Mỹ tin rằng Trung Quốc sẽ trở thành một nền dân chủ khi nước này phát triển hơn là một tính toán hoàn toàn sai lầm. Không chỉ Mỹ, mà cả Đài Loan, Nhật Bản và Hàn Quốc đều giúp Trung Quốc trở thành một gã khổng lồ về kinh tế, theo đó tự tạo ra mối đe dọa địa chính trị cho chính họ.

Mearsheimer phân biệt giữa sai lầm chính sách thời hậu Chiến tranh Lạnh này và sự can dự của Tổng thống Richard Nixon với Bắc Kinh, được biểu trưng bằng chuyến đi lịch sử của ông cách đây 50 năm. Theo Mearsheimer, việc theo đuổi một hình thức bán-liên minh với Trung Quốc như một biện pháp răn đe chống lại Liên Xô, là hợp lý về mặt chiến lược vào thời điểm đó.

Dưới đây là nội dung đã được biên tập của bài phỏng vấn.

Hỏi: Nhìn lại lịch sử 50 năm giữa Trung Quốc và Mỹ, ông có nghĩ rằng Ngoại trưởng Henry Kissinger và Tổng thống Nixon đã đưa ra quyết định sai lầm?

Đáp: Không. Tôi nghĩ anh nên phân biệt rõ ràng, giữa chính sách của Mỹ đối với Trung Quốc trong Chiến tranh Lạnh – giai đoạn cuối thập niên 1970, 1980 – với giai đoạn sau Chiến tranh Lạnh, từ khoảng năm 1990 đến năm 2017.

Trong Chiến tranh Lạnh, theo chính sách của Tổng thống Nixon, Mỹ đã quyết định can dự với Trung Quốc, và thành lập một bán liên minh với Trung Quốc, để chống lại Liên Xô.

Điều đó rất hợp lý. Và Nixon đã đúng khi giúp nền kinh tế Trung Quốc phát triển, vì Trung Quốc càng trở nên hùng mạnh, thì nước này càng làm tốt vai trò đối tác răn đe chống lại Liên Xô. Tuy nhiên, khi Chiến tranh Lạnh kết thúc vào năm 1989, và Liên Xô sụp đổ vào năm 1991, Mỹ không còn cần Trung Quốc giúp kiềm chế Liên Xô nữa.

Điều người Mỹ chúng tôi đã đại dột làm là tiếp tục theo đuổi chính sách can dự, rõ ràng được thiết kế để giúp Trung Quốc phát triển mạnh mẽ hơn về kinh tế. Lẽ dĩ nhiên, một khi Trung Quốc phát triển kinh tế, nước này sẽ chuyển hóa sức mạnh kinh tế thành sức mạnh quân sự, và Mỹ, do hậu quả của chính sách can dự ngu ngốc này, đã giúp tạo ra một đối thủ ngang hàng.

Tóm lại thì, theo tôi, chính sách của Nixon-Kissinger, từ đầu những năm 1970 đến cuối những năm 1980, là rất hợp lý. Nhưng sau đó, can dự với Trung Quốc là một sai lầm chiến lược lớn.

Hỏi: Sau khi Chiến tranh Lạnh kết thúc, Mỹ có đánh giá thấp sức mạnh tiềm tàng của Trung Quốc trong việc vươn lên thành một cường quốc không?

Đáp: Tôi không nghĩ điều đó đúng. Tôi cho rằng Mỹ đã tin Trung Quốc sẽ trở nên hùng mạnh về kinh tế, và thực sự là Mỹ muốn giúp Trung Quốc trở nên thịnh vượng hơn.

Mỹ đã nỗ lực để hội nhập Trung Quốc vào nền kinh tế thế giới, và vào các tổ chức quốc tế như Tổ chức Thương mại Thế giới WTO.

Mỹ không chỉ mong đợi Trung Quốc phát triển mạnh mẽ hơn – mà còn chủ ý giúp Trung Quốc đạt được điều đó. Mỹ đã làm như vậy dựa trên giả định rằng, theo thời gian, Trung Quốc sẽ trở thành một nền dân chủ, và do đó sẽ trở thành một tác nhân có trách nhiệm trong trật tự quốc tế do Mỹ dẫn đầu.

Tất nhiên, điều đó đã không xảy ra. Trung Quốc đã không trở thành một nền dân chủ. Trên thực tế, họ còn thiết lập bá quyền ở châu Á, và công khai thách thức Mỹ trên khắp hành tinh. Bây giờ chúng ta đang bước vào một cuộc Chiến tranh Lạnh mới.

Hỏi: Tại sao vào thời điểm đó, Mỹ nghĩ rằng Trung Quốc cuối cùng sẽ trở thành một nền dân chủ?

Đáp: Mỹ cảm thấy rằng chủ nghĩa cộng sản và chủ nghĩa phát xít không còn là những hình thức chính phủ khả thi nữa, và tất cả các quốc gia cuối cùng sẽ trở thành các nền dân chủ tự do, giống như Mỹ và Nhật. Tất cả những gì người phương Tây phải làm là đẩy nhanh quá trình này và giúp họ trở thành các nền dân chủ tự do.

Trong câu chuyện mà giới tinh hoa phương Tây kể lại sau khi Chiến tranh Lạnh kết thúc, cả Trung Quốc và Nga đều nhất định sẽ trở thành các nền dân chủ tự do. Tôi tin rằng điều này được phản ánh rõ ràng trong bài luận rất nổi tiếng của Francis Fukuyama, [Sự cáo chung của Lịch sử?](#) (The End of History?), xuất bản năm 1989.

Lập luận của Fukuyama đã có tác động to lớn. Tuyên bố của ông cơ bản là thế giới sẽ ngày càng trở nên dân chủ, và khi điều đó xảy ra, thế giới sẽ ngày càng trở nên hòa bình. Khi giới tinh hoa Mỹ giúp Trung Quốc phát triển kinh tế, họ thực sự không nghĩ rằng Trung Quốc sẽ có bất kỳ cơ hội nào để trở thành một đối thủ ngang hàng, và trở thành một mối đe dọa địa chính trị đối với Nhật hoặc Mỹ.

Nhân tiện, đây không phải là một quan điểm chỉ xuất hiện ở Mỹ. Nếu anh đến Tây Âu, Nhật Bản, Đài Loan, quan điểm này cũng phổ biến rộng rãi.

Không chỉ có Mỹ mới giúp Trung Quốc tăng trưởng kinh tế, mà còn Đài Loan, cũng như Nhật Bản, Hàn Quốc, và tất cả các nước châu Âu, đã ‘ngây thơ’ giúp Trung Quốc phát triển. Tất cả họ đều theo đuổi một chính sách hết sức ngu ngốc.

Hỏi: Đã hơn 30 năm kể từ khi Chiến tranh Lạnh kết thúc. Ông có nghĩ rằng một chính sách ngăn chặn vẫn sẽ hiệu quả trong việc quản lý Trung Quốc? Liệu nó vẫn còn hiệu quả trong bối cảnh hiện nay?

Đáp: Rõ ràng là, từ khoảng năm 1990 cho đến khi Tổng thống Donald Trump bước vào Nhà Trắng, Mỹ đã theo đuổi chính sách can dự, vốn được thiết kế để làm cho Trung Quốc trở nên giàu có hơn.

Khi Trump vào Nhà Trắng, ông đơn giản là từ bỏ chính sách can dự và nói rằng, “Chúng ta sẽ theo đuổi một chính sách về cơ bản là ngăn chặn.”

Tổng thống Biden đã tiếp bước Trump. Giống như Trump, Biden đang theo đuổi chính sách ngăn chặn. Không có nghi ngờ gì về việc Mỹ và Nhật đang muốn kiềm chế Trung Quốc. Còn đối với câu hỏi, ‘họ có thể kiềm chế Trung Quốc được không?’ Tôi nghĩ câu trả lời là có.

Hỏi: Một chiến lược cố tình làm chậm tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc khó triển khai đến mức nào?

Đáp: Ngăn chặn là chính sách gồm hai khía cạnh, trước tiên chúng ta nên tập trung vào khía cạnh quân sự, sau đó mới nói đến khía cạnh kinh tế.

Xét về khía cạnh quân sự, rõ ràng là Trung Quốc quyết tâm làm đảo lộn hiện trạng ở Đông Á. Trung Quốc cho rằng họ thực sự “làm chủ” Biển Đông. Đó là vấn đề số một.

Vấn đề số hai là Trung Quốc quyết tâm lấy lại Đài Loan, sáp nhập nó thành một phần của đại lục.

Thứ ba, họ quyết tâm kiểm soát Biển Hoa Đông, và lấy lại những gì họ gọi là quần đảo钓鱼台, mà người Nhật gọi là quần đảo Senkaku.

Không có gì phải bàn cãi về khẳng định rằng Trung Quốc là một cường quốc theo chủ nghĩa phục thù, và Mỹ cùng các đồng minh, bao gồm cả Nhật Bản, đang quyết tâm ngăn cản nước này chiếm Biển Đông, chiếm lại Đài Loan, và thay đổi hiện trạng ở Biển Hoa Đông.

Tiếp đến là khía cạnh kinh tế của chính sách ngăn chặn. Ở thời điểm hiện tại, Mỹ không còn có thể đảo ngược tăng trưởng kinh tế Trung Quốc, theo bất kỳ cách nào có ý nghĩa. Những gì Mỹ sẽ cố gắng làm là hạn chế mức tăng trưởng đó càng nhiều càng tốt, đồng thời đẩy nhanh tốc độ tăng trưởng kinh tế ở phương Tây.

Nếu chúng ta xem xét kỹ lưỡng cuộc cạnh tranh, nó sẽ tập trung chủ yếu vào các công nghệ tiên tiến hàng đầu, như điện toán lượng tử, trí tuệ nhân tạo, chất bán dẫn, 5G, ... Đó mới là các lĩnh vực mà cạnh tranh thực sự sẽ diễn ra.

Hỏi: Về khía cạnh kinh tế, làm cách nào để Mỹ và các đồng minh có thể làm chậm tốc độ tăng trưởng của Trung Quốc mà không gây tổn hại cho chính họ?

Đáp: Câu hỏi trong những trường hợp này luôn là: “Ai sẽ bị thương nhiều hơn?” Nếu anh có thể gây thiệt hại nghiêm trọng cho nền kinh tế Trung Quốc, và chỉ bị thiệt hại tối thiểu cho nền kinh tế Mỹ hoặc nền kinh tế Nhật, hẳn anh sẽ sẵn sàng chấp nhận cái giá đó.

Hỏi: Liệu có khả năng Mỹ và Trung Quốc tham gia vào xung đột vũ trang không?

Đáp: Trong tương lai gần, chắc chắn sẽ có một cuộc cạnh tranh an ninh căng thẳng giữa Trung Quốc và Mỹ, giống như Chiến tranh Lạnh giữa Mỹ và Liên Xô. Nhưng nó có biến thành một cuộc chiến tranh nóng hay không lại là một vấn đề khác.

Cá nhân tôi tin rằng nó có nhiều khả năng sẽ biến thành một cuộc chiến tranh nóng hơn so với cuộc Chiến tranh Lạnh lần thứ nhất giữa Moscow và Washington.

Lý do khiến tôi lo lắng hơn về chiến tranh nóng ở thời điểm hiện tại phần lớn là vì địa lý. Cuộc Chiến tranh Lạnh lần thứ nhất tập trung ở châu Âu. Trung Âu là điểm xung đột chính giữa một bên là Mỹ và các đồng minh phương Tây, và một bên là Liên Xô và các đồng minh cộng sản.

Mức độ răn đe ở Trung Âu là rất mạnh, và vì thế khả năng xảy ra chiến tranh là rất thấp, do chi phí sẽ rất cao.

Nếu anh nhìn vào tình hình hiện tại ở Đông Á, với việc Mỹ và các đồng minh chống lại Trung Quốc, anh có thể tưởng tượng ra các cuộc chiến tranh giới hạn trên Biển Đông, Đài Loan, và Biển Hoa Đông. Chỉ nội việc anh có thể tưởng tượng về một cuộc chiến giới hạn, rất khác với kiểu chiến tranh mà chúng ta tưởng tượng ở Trung Âu trong Chiến tranh Lạnh lần thứ nhất, có nghĩa là hôm nay hoặc ngày mai, có thể xảy ra chiến tranh giữa Mỹ và Trung Quốc.

Chính thực tế là chiến tranh giữa Mỹ và Trung Quốc sẽ là một cuộc chiến giới hạn – không giống như cuộc chiến ở mặt trận Trung Âu – khiến nó có nhiều khả năng xảy ra hơn.

Hỏi: Khi đó, khả năng chiến tranh giới hạn dẫn đến chiến tranh hạt nhân là bao nhiêu? Và điều đó có nhiều khả năng xảy ra hơn so với thời Chiến tranh Lạnh hay không?

Đáp: Có chứ. Nguyên nhân nằm ở vị trí địa lý, nếu Trung Quốc thua trong cuộc chiến trước Đài Loan, anh có thể tưởng tượng họ sẽ sử dụng một vài vũ khí hạt nhân dưới mặt nước. Hoặc nếu Mỹ thua trong cuộc chiến với Trung Quốc về vấn đề Đài Loan, anh hoàn toàn có thể tưởng tượng họ sử dụng một vài vũ khí hạt nhân để thay đổi thế trận.

Tôi muốn làm rõ hơn ở đây. Tôi không nói rằng sẽ xảy ra chiến tranh hạt nhân, mà tôi chỉ nói rằng xác suất nó xảy ra cao hơn nhiều. Tôi đang cẩn thận lựa chọn từ ngữ. Chúng ta có thể dễ dàng hình dung vũ khí hạt nhân được Mỹ và Trung Quốc sử dụng trong cuộc chiến trên Biển Đông, hơn là trong cuộc chiến trên mặt trận trung tâm, giữa một bên là Mỹ và các đồng minh NATO, và một bên là Liên Xô và các đồng minh Hiệp ước Warsaw.

Hỏi: Liệu Mỹ có thực sự sẵn sàng chiến đấu chống lại Trung Quốc, nếu xảy ra tình trạng khẩn cấp ở Eo biển Đài Loan không?

Đáp: Tôi khẳng định Mỹ sẽ bảo vệ Đài Loan trong trường hợp Trung Quốc tấn công. Chấm hết. Tôi tin rằng giới tinh hoa chính sách đối ngoại Mỹ, những người phải đưa ra quyết định, sẽ không quan tâm đến dư luận. Họ chỉ quyết định xem việc Mỹ bảo vệ Đài Loan có hợp lý về mặt chiến lược hay không.

Chúng tôi sẽ không bỏ phiếu về việc có nên bảo vệ Đài Loan hay không, nếu Đài Loan bị đe dọa. Các nhà lãnh đạo Nhà Trắng, Bộ Ngoại giao, và Lầu Năm Góc sẽ đưa ra quyết định đó, và chúng tôi sẽ bảo vệ Đài Loan vì hai lý do.

Một là vì Đài Loan có giá trị chiến lược rất lớn. Đài Loan là một phần đất quan trọng cho mục đích kiểm chế lực lượng hải quân và không quân Trung Quốc bên trong chuỗi đảo đầu tiên. Như mọi chiến lược gia Nhật Bản đều biết, việc người Mỹ chúng tôi kiểm soát Đài Loan và không để Đài Loan rơi vào tay Bắc Kinh là điều cực kỳ quan trọng. Đó là lý do chiến lược đầu tiên khiến chúng tôi sẽ chiến đấu và quyết tử cho Đài Loan.

Lý do thứ hai là nếu chúng tôi, nước Mỹ, từ bỏ Đài Loan, điều này sẽ gửi đi một thông điệp khủng khiếp đến tất cả các đồng minh của chúng tôi trong khu vực. Chẳng hạn như Nhật Bản sẽ không còn có thể dựa vào chiếc ô an ninh của Mỹ, đặc biệt là chiếc ô hạt nhân.

Hỏi: Khi nói về Đài Loan, các quan chức Trung Quốc thường nói rằng thời gian đứng về phía họ.

Đáp: Họ có thể đúng. Nếu Trung Quốc tiếp tục tăng trưởng kinh tế ấn tượng trong 30 năm tới, và phát triển với tốc độ nhanh hơn Mỹ, thì trong 30 năm tới, nước này sẽ còn hùng mạnh hơn hiện nay.

Đứng từ quan điểm của Trung Quốc, nếu anh đang nghĩ đến việc chinh phục Đài Loan, tốt hơn hết nên chờ cho đến khi anh phát triển mạnh hơn nhiều, hoặc chí ít là phát triển mạnh hơn so với Mỹ, chứ không phải là mức hiện tại.

Vấn đề mà người Trung Quốc phải đối mặt là: rất khó để biết chính xác điều gì sẽ xảy ra với nền kinh tế Trung Quốc trong 30 năm tới. Và thực sự, cũng rất khó để biết điều gì sẽ xảy ra với nền kinh tế Nhật và nền kinh tế Mỹ.

Hỏi: Hồi năm 1993, ông viết rằng Tổng thống Clinton đã sai khi thúc ép Ukraine trở thành một quốc gia phi hạt nhân. Liệu ông có thấy trước vấn đề mà Ukraine phải đối mặt hiện tại hay không?

Đáp: Có chứ.

Hỏi: Hiện nay, Nga và Trung Quốc đang vun đắp một mối quan hệ hữu nghị dựa trên việc coi Mỹ là kẻ thù chung. Ông có nghĩ rằng quan điểm của họ về châu Á sẽ tương thích với nhau?

Đáp: Mỹ đã quá đại khi đẩy người Nga vào vòng tay của người Trung Quốc. Tôi nghĩ Nga là đồng minh tự nhiên của Mỹ trong việc chống lại Trung Quốc.

Năm 1969, Liên Xô và Trung Quốc suýt xảy ra chiến tranh ở Siberia. Liên Xô và Trung Quốc – và ngày nay là Nga và Trung Quốc – có một lịch sử quan hệ không mấy tốt đẹp, phần lớn là do họ có chung đường biên giới, và mỗi bên đều đang chiếm nhiều lãnh thổ ở châu Á. Nga nên là đồng minh của Mỹ nhằm chống lại Trung Quốc, và Mỹ cần tất cả các loại đồng minh khả dĩ để kiềm chế Trung Quốc.

Nhưng khi mở rộng NATO về phía đông, người Mỹ đã gây ra một cuộc khủng hoảng lớn với Nga, khiến chúng tôi không thể toàn tâm “xoay trục” sang châu Á. Chúng tôi không thể xoay trục hoàn toàn sang châu Á vì chúng tôi quá lo lắng về các sự kiện ở Đông Âu. Đó là hậu quả đầu tiên. Hậu quả thứ hai là chúng tôi đã đẩy người Nga vào vòng tay người Trung Quốc. Điều này chẳng hợp lý chút nào.

Hỏi: Căng thẳng hiện nay dọc theo biên giới Ukraine đặt ra câu hỏi: liệu Mỹ có khả năng đồng thời giải quyết các vấn đề châu Âu và châu Á hay không?

Đáp: Cho phép tôi lựa chọn từ ngữ của mình một cách cẩn thận. Mỹ có khả năng giải quyết xung đột ở châu Âu và xung đột ở châu Á cùng một lúc.

Tuy nhiên, chúng tôi không có khả năng thể hiện thật tốt trên cả hai chiến dịch cùng một lúc. Khi tham gia vào một cuộc xung đột ở Đông Âu, chúng tôi, Mỹ, đang lơ là nhiệm vụ kiềm chế Trung Quốc và khả năng chiến đấu chống lại Trung Quốc, nếu một cuộc chiến nổ ra.

Hỏi: Nhìn sang châu Á, một số quốc gia như Triều Tiên vẫn tiếp tục sử dụng hạt nhân cho chính sách bên miệng hổ chiến tranh. Liệu thế giới có trở thành một thế giới đa cực, bất ổn hơn nhiều không? Con đường phía trước là gì?

Đáp: Vũ khí hạt nhân của Triều Tiên là một vấn đề quan trọng đối với Nhật Bản, đối với Hàn Quốc, và thậm chí đối với Mỹ. Miễn là Mỹ duy trì các liên minh chặt chẽ với Nhật Bản và Hàn Quốc, Triều Tiên sẽ không sử dụng vũ khí hạt nhân của mình. Chiếc ô hạt nhân của Mỹ bảo vệ cả Nhật Bản và Hàn Quốc trước một cuộc tấn công bằng vũ khí hạt nhân từ Triều Tiên.

Trung Quốc bằng lòng cho phép Triều Tiên giữ vũ khí hạt nhân của mình, bởi họ kết luận rằng vũ khí hạt nhân của Triều Tiên là động lực cho sự ổn định trên Bán đảo Triều Tiên và rộng hơn là toàn Đông Bắc Á.

Tuy nhiên, người Trung Quốc vẫn lo lắng về việc Kim Jong Un thực hiện chính sách bên miệng hổ chiến tranh hạt nhân, và họ đã nói thẳng với ông ta rằng điều đó là không thể chấp nhận được. Kết quả là ông ta đã kiềm chế hành vi của mình.

Nếu Kim Jong Un quay trở lại con đường cũ, chính người Trung Quốc sẽ nói với ông ấy rằng ‘đừng làm thế nữa,’ vì họ không muốn xảy ra khủng hoảng hạt nhân.

Hỏi: Chính quyền Biden đã tổ chức hội nghị thượng đỉnh các nền dân chủ vào năm ngoái. Ông có nghĩ rằng cách tiếp cận này hiệu quả trong việc kiềm chế sự trỗi dậy của các quốc gia độc tài không?

Đáp: Không. Đây là một cuộc cạnh tranh địa chính trị, và chúng ta nên nghĩ về nó như một cuộc cạnh tranh địa chính trị, chứ không phải một cuộc cạnh tranh ý thức hệ.

Việc Nhật và Mỹ là hai nền dân chủ là điều rất tốt đẹp, nhưng sự thật là, bất kể ý thức hệ của cả hai là gì, họ vẫn nên liên minh chống lại Trung Quốc, vì Trung Quốc là mối đe dọa đối với cả hai nước.

Nếu anh đưa lập luận về ý thức hệ đi quá xa, thì sẽ đến lúc anh nói rằng Nga không thể nằm trong liên minh chống lại Trung Quốc, bởi vì Nga không phải là một nước dân chủ tự do. Tôi tin rằng điều đó là khờ dại. Những gì anh nên làm là thành lập một liên minh với bất kỳ quốc gia hùng mạnh nào có thể, để giúp anh kiềm chế Trung Quốc. Trung Quốc thực sự là đối thủ đáng gờm.

Hỏi: Nhật Bản và các quốc gia không phải là cường quốc khác có thể làm gì để bảo vệ sự ổn định trong khu vực hoặc trên thế giới?

Đáp: Nhật Bản nên trở thành một bên đóng vai trò quan trọng trong liên minh cân bằng chống lại Trung Quốc, và cần phải tư duy thông minh về cách đối phó với Trung Quốc, cũng như ảnh hưởng đến Mỹ theo những cách tích cực.

Người Nhật nên cố gắng giải thích cho người Mỹ hiểu lý do tại sao chiến đấu với người Nga ở Đông Âu là không hợp lý, và tại sao Mỹ nên tập trung, như một tia laser, vào Đông Á, chứ không nên chú ý quá nhiều đến khu vực Đông Âu.

Nghiên Cứu Quốc Tế